

Лілія Троян

студентка гр. ФФзм-11,

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Ірина Сидор

СВІТОВИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ ТА ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ У ВІТЧИЗНЯНУ ПРАКТИКУ

В умовах сьогодення в багатьох країнах світу виникають проблеми щодо забезпечення стабільності фінансового забезпечення функціонування пенсійних систем, що обумовлено демографічними, фінансовими та структурними чинниками та стало передумовою реформування систем пенсійного страхування. Старіння населення, зменшення питомої ваги осіб, які сплачують внески до системи пенсійного страхування, обумовлює дефіцит фінансових ресурсів Фондів пенсійного страхування та нагромадження заборгованості. Зазначені тенденції провокують фінансові ризики та знизили стабільне і ефективне функціонування системи пенсійного страхування.

У солідарних системах державного пенсійного страхування окремих країн світу підтримка необхідного рівня пенсійних виплат при несприятливій демографічній ситуації обумовлює зростання економічного навантаження на зайняте активне населення та роботодавців за рахунок зростання пенсійних внесків, або ж до зростання пенсійного віку. Можливий також повний чи частковий перехід на накопичувальну пенсійної систему.

Вибір оптимальної системи пенсійного страхування в Україні, яка передбачає її довгострокову фінансову стійкість, зростання рівня життя осіб пенсійного віку вимагає нових наукових пошуків. Адже негативні результати можливих реформаторських дій чи їх відсутність провокують соціальну нестабільність у суспільстві, фінансові проблеми на макро- та мікроекономічному рівнях. Саме тому реформування система пенсійного страхування повинно мати стійку фінансову основу та позитивно впливати на зростання добробуту осіб, яких вона торкається.

Специфічні особливості функціонування пенсійної системи в Україні обумовлені не лише несприятливими демографічними характеристиками, які стосуються старіння населення, а й негативними економічними і фінансовими індикаторами. Багато років поспіль в Україні проходить реформування системи пенсійного страхування з метою її наближення до нових економічних реалій.

На основі проведеного аналізу світового досвіду функціонування та реформи пенсійних систем зроблений висновок, що усіх їх можна виокремити в три основні моделі з використанням базових інститутів. Об'єднання цих інститутів передбачає виконання державою двох основоположних функцій: перерозподіл доходів та заощадження коштів для виплати пенсій.

Вітчизняна модель реформування пенсійної системи є наближеною до другого типу. Слід відмітити, що жодна із запропонованих світових моделей реформування пенсійної системи не є універсальною. На стійкість та гнучкість моделей в окремо взятій країні впливає група відповідних чинників. Так,

особливість пенсійної реформи в Україні обумовлена як несприятливими демографічними тенденціями, так і з економічною, політичною та фінансовою нестабільністю в країні. Саме тому одним із напрямів запобігання загострення кризових умов пенсійного страхування в Україні і створення передумов для економічного зростання є поступовий перехід до змішаної пенсійної системи, яка базується на розподільних принципах солідарної системи та накопичувальних принципах щодо підвищення рівня пенсійного забезпечення громадян [4].

У своїх дослідженнях К. В. Васьківська та О. І. Данилюк суттєвими недоліками загальнообов'язкового державного пенсійного страхування в Україні вважають недостатню кореляцію суми сплачених внесків та величини пенсійних виплат, а також відсутність взаємозв'язку між розміром нарахованої пенсії і очікуваною тривалістю життя. Якщо звернутися до світового досвіду, то у багатьох розвинутих країнах світу в умовах виходу на пенсію до заощаджень, які зберігаються на власних рахунках вкладників, застосовується фактор ануїтету, який враховує прогнозовану залишкову тривалість життя даної вікової групи та корелює суму пенсійних виплат для кожної особи зокрема [1].

На думку О. В. Петрушки, «основним чинником достатнього для реалізації ключових функцій фінансування пенсійної системи є задовільне співвідношення працюючого і непрацюючого населення, що не в останню чергу визначається темпами його старіння» [2].

Проте, на нашу думку, досягнення даного співвідношення в Україні, та й у світі в цілому, є малоімовірним при інших сталих умовах. За даними міжнародної корпорації Allianz SE на початку наступного десятиліття світ очікує нова світова криза пенсійного забезпечення.

У 2025 році в США досягнуть пенсійного віку люди, які були народжені у період так званого «бейбі-буму», або «power generation» («сильне покоління»). В кожній окремо взятій країні світу пік настання даного періоду буде не однаковим. Так, «для Німеччини прогнози є 2027 рік, для Італії — 2030 рік, а часовий діапазон між кризою в США та Китаєм може скласти близько 30 років на користь останнього» [3]. Відтак, в інших країнах світу можна буде використати досвід Америки в використанні заходів з подолання наслідків можливої пенсійної кризи. Зазначені прогнозні дані дозволяють констатувати глобальну негативну тенденцію щодо можливості солідарного перерозподілу пенсійних накопичень між працюючим та непрацюючим населенням.

Національна комісія з державного регулювання у сфері ринку фінансових послуг у своєму звіті зазначає ряд перешкод на шляху ефективного розвитку системи недержавного пенсійного страхування в Україні. До них відносяться [2]:

- зростання ризиків, пов'язаних із фінансовою нестабільністю, у т.ч. неповернення пенсійних активів, розміщених на депозитних рахунках банківських установ, до яких введено тимчасову адміністрацію або по яких прийнято рішення про ліквідацію;

- обмежений вибір фінансових інструментів для інвестування в них пенсійних коштів, внаслідок відставання розвитку ринку капіталу від потреб інституційних інвесторів;

- складна процедура доступу недержавних пенсійних фондів до зовнішніх фінансових ринків, іноземних інвесторів, про що свідчить відсутність в інвестиційних портфелях недержавних пенсійних фондів іноземних цінних паперів;
- не зацікавленість роботодавців у фінансовому забезпеченні недержавних пенсійних програм для найманих працівників через недосконале податкове поле;
- низький рівень масово-роз'яснювальної роботи серед населення щодо змісту і ролі системи накопичувального пенсійного страхування в суспільстві та низька фінансова спроможність громадян для активної участі в системі недержавного пенсійного страхування.

Таким чином, зважаючи на світовий досвід та вітчизняні реалії у сфері пенсійного страхування, необхідно зазначити, що з метою забезпечення відповідного сучасним умовам рівня життя осіб пенсійного віку, пенсійна система країни має бути гнучкою і диверсифікованою, поєднувати в собі різнопланові пенсійні плати, методи і схеми їх фінансового забезпечення. Для сталого повноцінного розвитку пенсійного страхування в Україні першочерговими передумовами є забезпечення зростання ВВП країни, сприяння розвитку фондового ринку, детінізація економіки, стабільність національної валюти, завершення військового конфлікту на Сході країни. Усі вище зазначені завдання мають стратегічне значення для України, а тому не можуть бути реалізовані в короткостроковій перспективі.

Проведений аналіз світового досвіду показав, що диверсифікована пенсійна система, яка базується на поєднанні страхового і накопичувального компонентів, є найбільш надійною гарантією отримання гідної пенсії. З метою удосконалення системи пенсійного страхування необхідно зважати на світовий досвід, реформуючи його під потреби нашої країни. Основними напрямками ефективного реформування системи пенсійного страхування в Україні є:

- впровадження загальнообов'язкового державного накопичувального пенсійного страхування без подальшого перенесення дати введення в дію цієї норми закону;
- формування зацікавленості серед усіх верств населення щодо пенсійних нагромаджень. Проведення широко масштабної інформаційної політики та масово-роз'яснювальної роботи серед населення про необхідність формування особистих пенсійних нагромаджень від початку здійснення активної трудової діяльності, проведення на цю тему відкритих лекцій, обговорень, створення безкоштовних гарячих ліній;
- зменшення вікового порогу осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному накопичувальному пенсійному страхуванню з 35 років до 20 років. При цьому для осіб, яким до виходу на пенсію залишилося менше 10 років, визначити таке страхування як необов'язкове.

Сьогодні молоде покоління не достатньо розуміє необхідність сплати ЄСВ, вважає гарантовану державою пенсію мізерною, а свій пенсійний вік — чимсь далеким та не досяжним. Це призводить до того, що багато з них погоджуються на неофіційне працевлаштування, або на офіційну мінімальну заробітну плату. Можливість нагромадження фінансових ресурсів на особистому рахунку може

покращити дану ситуацію та стимулювати молодь до офіційного працевлаштування.

Більш літні люди, яким до пенсії залишилось менше 10 років, турбуються про свою старість набагато активніше. Тому є висока вірогідність того, що при правильній інформаційній політиці держави, багато таких людей будуть добровільно приймати участь у державному накопичувальному пенсійному страхуванні на тих самих умовах, що і молодші покоління.

– консолідація пенсійного законодавства для забезпечення єдиного принципу пенсійного захисту для всіх верств населення;

– відмова від привілейованих пенсій у повному обсязі за виключенням військовослужбовців;

– розробка стратегії залучення додаткових коштів для дофінансування ПФУ Державним бюджетом України або спеціальними фондами при переході до 3-х рівневої пенсійної системи;

– формування законодавчо-нормативної бази регулювання діяльності накопичувальних фондів, гарантування їх надійності державою. Забезпечення неможливості одержавлення коштів, накопичених на особових рахунках громадян, у майбутньому.

Таким чином, оновлена система пенсійного страхування повинна бути насамперед, прозорою, простою для її розуміння пересічними громадянами, диверсифікованою завдяки наявності різних пенсійних програм, а також добре законодавчо врегульованою. Все це в довгостроковій перспективі забезпечить сталий розвиток пенсійної системи, побудованої на страхових принципах, яка в свою чергу може стати великим інвестиційним ресурсом в економіку країни.

Список використаних джерел:

1. Васьківська К. В., Данилюк О. І. Удосконалення системи пенсійного забезпечення в Україні. *Бізнес інформ*. 2015. № 11. С. 190-194.
2. Петрушка О. В., Сидор І. П. Корпоративні та індивідуальні пенсійні програми: особливості практичної реалізації. *Регіональна економіка та управління*. 2019. № 3 (25). С. 47-50.
3. Петрушка О. В., Сидор І. П. Розподільні та накопичувальні пенсійні системи: азіатський досвід та висновки для України. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 35. С. 405-410.
4. Сидор І., Денисюк Т. Державне пенсійне страхування в Україні: виклики сучасності та напрями реформування. *Світ фінансів*. 2022. № 1. С. 22-35.